

Нищета В.А.
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теорії та методики навчання мов
Бердянського державного педагогічного університету*

Трюхан О.І.
*студентка 4 курсу
Інституту філології та соціальних комунікацій
Бердянського державного педагогічного університету
м. Бердянськ, Україна*

ГРУПОВА НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРОЦЕСІ РИТОРИЗАЦІЇ ШКІЛЬНОЇ МОВНОЇ ОСВІТИ

Новий час і нове життя вимагають нових підходів в усіх ланках навчання й виховання. У контексті реформаційних, модернізаційних і трансформаційних процесів, що нині відбуваються в освіті України, сучасна школа має віддзеркалювати реальний характер життєвого процесу, його суперечності, негаразди, позитивні й негативні тони й відтінки. У сучасній філософії освіти вважається, що дитина, яка навчається, має бути зорієнтована в тому, що побачить за межами школи, з якою реальністю матиме справу, коли ступить у самостійне життя. Разом з тим, школа, система освіти мають бути романтичними в тому розумінні, щоб дитина не відривалася від ідеалу, вірила у прекрасне, надіялася на добро і прагнула до любові.

Переосмислення означених реалій і відтворення нового світоглядно-філософського контексту, що може бути прийнятий у вигляді нової парадигми розвитку освіти, викладений українськими вченими В. Андрущенко, І. Зязюном, В. Лутаєм, В. Кременем, М. Михальченком, В. Огнев'юком, М. Романенком, О. Савченко та ін.

За концепцією ЮНЕСКО, учень у школі має навчитися пізнавати, працювати, жити разом, жити успішно [2, с. 29]. Саме тому нині науковці та вчителі-практики приділяють неослабну увагу проблематиці кооперативного навчання, групової навчальної діяльності учнів, запровадження інтерактивного навчання, що знайшло своє відображення в працях таких учених, як З. Абасов, В. Андрієвська, О. Балл, К. Баханов, О. Блажко, О. Головаха, М. Кларін, Т. Коршевнік, Г. Костюк, С. Кушнірук, Х. Лийметс, К. Мередіт, Д. Паньков, Л. Пироженко, О. Пометун, Дж. Стіл, Ч. Темпл, І. Чередов, О. Ярошенко та ін.

Риторизацію шкільного курсу української мови визнано перспективним напрямом оновлення мовної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах. Однак на сьогодні поки що не розроблено ефективних шляхів її запровадження, зокрема, у контексті кооперативного навчання.

Мета статті – висвітлити деякі методичні аспекти організації групової навчальної діяльності учнів у процесі запровадження риторизації шкільної мовної освіти.

Групова навчальна діяльність – це «спільна пізнавальна діяльність учнів у складі малих груп, які створюються з учнів одного класу і діють відносно тривалий час. Суб'єктом групової діяльності виступає не окремий учень, а мала група учнів (зазвичай від 3 до 6 осіб), очолює групу лідер, роль якого

передбачена структурою групової діяльності. Результат виконання групової роботи не зводиться до механічної суми результатів індивідуальних дій членів малої групи, а є вищим за рахунок прояву групового ефекту» [5, с. 151]. Групове навчання спрямоване на надійне засвоєння знань і способів дій, розвиток в учнів творчих компонентів мислення, посилення пізнавальних мотивів, формування готовності до ділового співробітництва з ровесниками.

О. Ярошенко виділяє такі характерні ознаки групової навчальної діяльності: єдність мети, спільність мотивації учнів; інтеграція індивідуальних дій у спільну діяльність; згуртованість членів групи; самоуправління та саморегуляція навчальних дій; колективна оцінка; відкритість результатів діяльності. Науковець виділяє потреби, що висуваються до впровадження групової діяльності у навчально-виховний процес: тематичне планування має складатися з урахуванням паралельного структурування навчального матеріалу, укрупнення дидактичних одиниць; розробка для кожного навчального предмету дидактичного забезпечення, перевірка результатів [5].

В. Андрієвська звертає увагу на позитивне ставлення учнів до групового навчання, що сприятливо впливає на результат такої діяльності. Науковець виділяє окремі чинники ефективності застосування групових форм навчальної діяльності: підвищення активної діяльності учнів у складі груп; поглиблення розуміння предмета завдяки обміну інформацією; краще усвідомлення способів дій; розвиток водночас суперницьких і співробітницьких мотивів, ініціативності. Суперництво і співробітництво важливі задля підвищення результативності групової навчальної діяльності. У таких обставинах мотиви посилюються, але мають зовнішній характер, адже не є продиктованими особистими потребами учнів, а зовнішні мотиви не можуть бути довгостроковими та надійними. За таких умов всередині групи панує атмосфера співробітництва та взаємодопомоги [1].

На думку О. Пометун, групову навчальну діяльність варто розглядати через призму інтерактивних методів навчання, оскільки і групове, і інтерактивне навчання – складові кооперативного навчання. Науковець пропонує інтерактивні методи (синтез думок, спільний проект, акваріум, мікрофон, мозковий штурм, «навчаючи – вчуся», ажурна пилка, кейс-метод, дерево рішень, імітації, рольові ігри, метод «прес», континуум, дискусія, дебати, драматизація тощо) вважати діяльнісною характеристикою форм групового навчання [4].

Зазначені особливості групової навчальної діяльності можуть знайти відображення і в процесі запровадження риторизації шкільної мовної освіти.

Риторизацію шкільного курсу української мови визнано актуальним питанням, вона пов'язується з упровадженням елементів риторики у вивчення всіх мовних розділів, з формуванням мовної особистості, комунікативної й риторичної компетентностей, культури мовлення учнів. Риторизація розглядається як процес переосмислення предмета і способів його викладання, переосмислення організації освітнього процесу як повноцінного ділового спілкування за канонами риторики, а також як активізацію пізнавальної діяльності процесу навчання засобами діалогу (С. Мінеєва, Н. Голуб).

Риторизація навчання української мови як організація діяльності за канонами риторики означає побудову дидактичної взаємодії між учителем та учнями й між школярами через призму риторичних категорій етосу, пафосу та логосу. Розглядаючи риторизацію шкільного курсу української мови як активізацію пізнавальної діяльності процесу навчання засобами діалогу, варто: здійснювати цілеспрямовану діяльність з оволодіння як учнями, так і педагогами теорією діалогу; дидактичну взаємодію всіх учасників навчального процесу вибудовувати як навчальний діалог; риторичний діалог на уроці української мови використовувати як метод навчання, форму навчання, форму організації навчання; вибудовувати педагогічне спілкування як риторичне за критеріями діалогу.

У збірнику матеріалів регіонального науково-практичного семінару «Урок української мови в парадигмі компетентнісного підходу: здобутки та перспективи» докладно висвітлено теоретичні та прикладні аспекти запровадження риторизації шкільної мовної освіти, а саме: сутність етосу, пафосу, логосу як основних категорій риторики; основні риторичні правила зазначених категорій; сутність діалогічної культури як запоруки партнерства, співробітництва, співдружності – позитивних форм взаємодії; сутність навчального діалогу як діалогічного педагогічного спілкування; життєтворчий, технологічний, проектний контексти процесів риторизації [3].

Наведемо приклади:

1. У процесі контролю усного мовлення учнів (усний переказ, усний твір) варто залучати школярів до обговорення виступів товаришів: школярі розподіляються на групи й характеризують монологи однокласників окремо з погляду риторичного етосу, пафосу, логосу.
2. У процесі підготовки до написання твору на суспільну тему доцільно формувати в учнів навички культурного риторичного спілкування. Клас розподілено на групи, кожна з яких обговорює певний аспект заданої суспільної тематики. Загалом урок логічно вибудувати за технологією дебатів.
3. Контроль діалогічного мовлення. Школярі в малих групах (три учасники: двоє – учасники діалогу, третій – спостерігач, порадник, контролер) складають діалоги різних типів: діалог-протиріччя, діалог-синтез, діалог-суперечку, діалог-пояснення, діалог-сварку, діалог-унісон, діалог-повідомлення, діалог-обговорення, діалог-бесіду тощо. Розігруються сценарій ділових розмов.

Отже, різноманітні форми групової роботи доцільно й бажано використовувати в процесі запровадження риторизації шкільної мовної освіти. Вони будуть ефективними у формуванні комунікативної й риторичної компетентностей учнів як результативної бази шкільної риторичної освіти.

Література

1. Андрієвська В. В. Групове навчання / В. В. Андрієвська // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 153.

2. Єрмаков І. Освіта і цивілізаційна компетентність / Іван Єрмаков, Світлана Шевцова // Вересень. – 2004. – № 1-2. – С. 29-49.
3. Ницета В. А. Особливості сучасного уроку розвитку мовлення в контексті процесів риторизації // Урок української мови в парадигмі компетентнісного підходу: здобутки та перспективи : матеріали регіонального науково-практичного семінару 23 березня 2011 року / Відп. ред. В. А. Ницета. – Бердянськ : БДПУ, 2011. – С. 27-40.
4. Практика застосування інтерактивних технологій // Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід : метод. посібник / [авт.-уклад. Пометун О., Пироженко Л.]. – К. : А.П.Н., 2002. – С. 27-65.
5. Ярошенко О. Г. Групова навчальна діяльність / О. Г. Ярошенко // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 151-152.

Ницета В. А. Групова навчальна діяльність у процесі риторизації шкільної мовної освіти / Ницета В. А., Трюхан О. І. // Роль педагогіки та психології в сучасному світі : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, Україна, 11-12 листопада 2011 року). – Львів : Львівська педагогічна спільнота, 2011. – С. 81–82.